

A Magyar Statisztikai Társaságban
tartott előadások.

II. évf.
1923 - '24.

B U D A Y L Á S Z L Ó
elnök
ünnepi ülési megnyitója.

1924. V. 15.

KSH Könyvtár és Levéltár

0000000149882

KSH Könyvtár

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
KÖNYVTÁRA
1955. évi számú 193 szám
Vadászok ajándék ...
Fővárosi Kat. Hiv.-tól

REV. T.-79

205830

Elnöki megnyitó:

Másodízben gyűltünk ma össze ezen a helyen, hogy a Magyar Statisztikai Társaságnak kifejtett tevékenységéről beszámoljunk. Hogy mire törekedtünk és tevénekből mennyi jutott el a megvalósulás küszöbéig, arról a titkári jelentés fog megemlékezni. Hogy azonban mennyi van még megvalósítatlanul kitűzött céljainkból azt ma ne ismételjük újra: fiatal társaságunknak most még igazán könnyebb és rövidebb a visszapillantás, mint az eljövendő idők bizonytalan és homályos útjainak a kifürkészése.

Mégis, ki merem mondani, nem ugyan még a mult rövid munkánk eredményeképpen, hanem inkább a nemzetközi hangulat megfigyelése alapján, hogy a statisztika iránt való érdeklődés az utolsó statisztika iránt való érdeklődés az utolsó években világszerte nagyon nőtt. Statisztikai Társaságok alapítása és munkája t

hát nemcsak nem látszik meddő kísérletnek, hanem -
hadd tetszelegjünk ezzel a szóval - szinte divatos

Szomoru hasonlattal próbálom megvilág-
ni azt a leki diszpozíciót, amely a statisztika írá-
fölébredt nagy kedvet fölkellette. Láttam egyszer a
tüdőbeteg szanatóriumban, amint a délelőtti lázmérés
idején minden beteg hogyan érdeklődött nemcsak a ma-
láza, hanem a szenvedésben osztályos társainak hőfok
iránt is, s nemcsak elképzelttem, hanem szinte az ar-
cokról olvastam le, hogyan latolgatta mindegyik magá-
ban: ez jobban van, mint én, amaz súlyosabb beteg
nálam.

Vajjon nem egy és ugyanazon kórterem
fekvő betegek sorozatát képezik-e a háboruban részt-
vett, vagy akár attól tudatosan távolmaradt államok,
a semlegesek is? A legnagyobb betegnek, Oroszorszá-
nak ágyát diszkrét spanyolfal veszi körül, hogy szer-
véseit a többi meg ne lássa. A kórteremben azonban
együtt van a többi mind. A kissé gyöngélkedők is, a

semlegesek, a kiknek a baja: túlhalmozott áruraktár, aranyinfláció és ügyelgő munkanélküli sereg, de a komolyabb betegek is: a pyrrhusi győzelmet aratott hadviselők, akik elpusztított területeik helyreállításával, háborus adósságaik prolongálásával, megingott termelési viszonyaik egyensúlyba hozásával vesződnek. És itt vannak végül a legsúlyosabban szenvedők is, a boruban legyőzöttek, a kiknek rekonvaleszcenciáját a békeszerződések súlyos volta tolja hátrább, s az, hogy az mint kis erőhöz jutnának, orvosaik a jóvátétel pió cáival mindjárt igyekeznek kiszivatni belőlük a friss erőt jelentő vértöbbletet.

A művelt világnak ebben a közös kórtermében minden beteg nemcsak a maga lázát vizsgálja, hanem a többinek az egészségi állapotát is aggodalmas pontossággal figyeli, a természetes önzésnek azzal az érzésével, mely a saját fájdalmát is jobban türi, ha látja, hogy a másíknak a baja súlyosabb.

Igy válik azután fontossá minden részlet

adat, a melyet az egyik beteg állam a másiktól megtudhat, s így indul meg a nemzetközi adatoknak körforgalma, amelyen mindegyik fél mohón kapott, s igyekezett összemérgetni a betegség különböző fokában szenvedő államok adatait.

Nem szólva arról a természetszerű érdeklődésről, amely a világrekonstrukció legszükséges eszközeinek, a szénnek s a vasnak lassan fokozódó teljesítése iránt megnyilvánult, a kíváncsiság teljes mértékben az emelkedő ár adatok felé s az élet színvonal megdrágulása felé fordult. A mi a háboru előtt a statisztika többi művelt ágai között csak egy kisebb részlet volt, de hosszú megfigyelés után, aggodalmas körültekintéssel készült részlet, a munkás-, vagy tisztviselő háztartások statisztikája, az most, lerázván magáról a korábbi elmélyedő precizitásnak a nyugét, minden hevenyében összeszedett nyers adattal a nyilvánosság színe elé kívánkozik. A hány ember ezzel a kérdéssel foglalkozik, annak mind külön rend-

szere van, a gyakorlati szem élességének, vagy a tudományos felkészültség komolyságának eltérő mértéke szerint gyakran igen változatos komponensekből alakítva, de valamennyi azt az egyetemes kíváncsiságot akarja kielégíteni, hogy a békeidőknek egyre távolodó kedves emlékével szemben a mai zordabb idők hol és mennyire tudnak kedvezőbb megélhetést nyújtani az embernek.

A kíváncsiság éppen olyan élénk, mi az a vágy, hogy az e kérdéssel foglalkozók adataikat minél gyorsabban közölhessék: a mint a betegnél a lá mérésnek meg vannak a szokásos órái, úgy az életszínvonal drágulásáról is megjelennek havonként, néha fé havonként és hetenként is az adatok. Nehogy azonban a tulsok szám zavarja a türelmetlen tájékozódni vágyót, a megélhetésre jellemző ár adatoknak hosszú sorozatát egy átlagszámba vonják, bár abban különböző súlyú jelenségek adatai keverednek össze.

A beteg állapotának megítéléséhez

azonban az orvos rendszerint nem elégszik meg azzal, amit a lázmérőről leolvasni, hanem kitapogatja a páciens ütőerét, megtudakolja, mi je fáj, s megvizsgálja azt a beteg testrészt, amire a szenvedő legjobban panaszkodik.

Valóban, a szenvedő országok állapotáról sem tájékoztat csupán az az összesűrített átlagszám, a mely a megélhetés színvonaláról számol be, hanem a különféle áruk nagykereskedelmi árának hullámzása, a főbb termelvények termelési költségének módosulása, a forgalomban lévő fizetési eszközök száma és névleges értéke, valamint ezeknek viszonyítása a nemzetközi pénzpiac legszilárdabb értékeihez, az államadósságok összege, a költségvetések hiánya, vagy többlete mind olyan tényezők, amelyeket sorra figyelembe kell venni és együttesen mérlegelni, hogy az államok gazdasági állapotáról, helyesebben mondva válságaik kisebb vagy nagyobb fokáról valamely felületes képzet is alkothassunk.

Az ezekre kiterjedő kutatás mintha egyen folytatása lennék annak a szemiológiai statisztikának amelynek első kísérleteivel már a világháború előtti találkoztunk. De most ennél a tárgykörnél is nagyszabású és türelmetlenség mutatkozik. Az előbb felsorolt adatok mindegyike egy vagy más oldalról megvilágítja ugyan a gazdasági életet, de távolról sem egyforma súlyúak, s hiányzik a közös nevező, a mellyel egy lapra lehet hozni őket. Mégis, szinte világszerte az a törekvés nyilvánul meg, hogy ezeket az adatokat gyűjtő tételbe tömörítsék, s végül igen kevés vagy egyetlen jelzőszámba foglalják az egyes állami területek gazdasági helyzetének megvilágítását.

Az első pillanatra úgy látszik, hogy mindez rendkívül nagy visszaesés a statisztikának tudományos, s részleteltéréseket is vizsgáló törekvéseivel szemben. Oda jutottunk volna vissza, mint Quétel, aki nagy szellemének egyetlen eltévelyedésében üres átlagokat, elvont vázokat keresett az élet ezerszi-

realitásai helyett, amelyeket pedig ugyancsak ő oly éles szemmel és biztos ítéllettel tudott analizálni? Vagy talán közönségünkben nem bízunk, s hogy a számokhoz hozzáédesgessük őt, azokat kicsiny és tetszetős formában adagoljuk neki, mint ahogy az elkényeztetett gyermeket csokoládé ábécével kell biztatni a tanulásra.

Nem egészen így van, sőt egy pillanatra nyí eltévelyedésből új irányai sarjadosznak ki a statisztikai kutatásnak.

A hivatásos statisztika sok helyen - számos ok miatt - ideiglenesen mintha megbénult volna a háboru után; magánosok, vagy érdekképviselések, nem ritkán újságírók, vagy kereskedőcégek kezdtek a gazdasági életre vagy a megélhetés színvonalára vonatkozó primitív adatokat közzétenni, csakugyan azzal a vágygal, hogy ezeket mindjobban leegyszerűsítsék, s csakugyan azzal a hiányos hozzáértéssel, amely a különféle adatok eltérő súlyát nem mérlegelte eléggé.

De nem sokkal ezután már két irá-

nyu folyamat is kezdett egyfelől differenciálódni, másfelől egymásfelé közeledni. Azok a laikus elemek, amelyek kezdetben csakis az érdeklődés láza hajtott ily adatok keresésére, fokozatosan több szakszerűséggel és több kritikával kezdtek dolgozni; adataikat más államokéval összehasonlítva észrevették és kiigazították egy és más tévedést, elmerültek a módszer vizsgálatába és így személyükben lassacskán a valóban hivatalos statisztikusok gárdája is gyarapodott.

A statisztikai hivatalok benualtsága szintén nem soká tartott, s bár megfigyelő szervezetüket sokféle egyéb feladat vette igénybe, munkájukat kiterjesztették a gazdasági élet újabb mérési módjaira is, már csak azért is, hogy a magánadatok mellé a hivatalos kötelesség tudatával szerkesztett számoszlopok kerüljenek.

Ez a kétirányú buzgólkodás később gyakorra egybe folyt, s a közölt adatok idővel csakugyan javultak is. Az indexszámítások, amelyek eleinte csökkö-

nyösen csak a békeállapothoz viszonyítva készültek, mintha makacsul vissza akarnák sirni az elveszett boldogságot, átalakultak láncolatossá indexekké, amelyek a háború utáni évek belső válságának hullámzását is szemléltetővé tették. Az eltolódásoknak a névleges pénzértékekben való kifejezését, amely az indexeket csakugyan úgy növelte, mint a kirakatokban az árjelző cédulák számjegyeit, fölváltotta a nemes valutában való kifejezés, amely visszaállította a statisztikai összehasonlíthatóság egyetlen biztos alapját, a közös nevezőt.

Még mindig vannak a türelmetlenséget jelző túlkalandozások. Az egy-két számban való leegyszerűsítés gondolata még kísért. A grafikai ábrázolás túltengő; oly hirtelenül csapongó görbék keresztezik egymást, s egyes körszeletek annyira kikíváncsoznak a síkjukból, hogy ez a szemléltetés inkább zavaró, mint tanulságos. Még mindig többet markolunk, mint kellene, s oly államok adatait állítjuk

egymás mellé, amelyeknek életviszonyai, szinte teljesen heterogének.

Az új irányu vizsgálódásnak ezek a gyermekbetegségei azonban hihetőleg egymás után tűnnek, és már a legilletékesebb orvosi konzilium, a Nemzetközi Statisztikai Intézet, foglalkozik komolyan azokkal, hogy milyen általános irányelveket állítson fel a megélhetés színvonalát jelző és összehasonlításra alkalmas indexek számítási módjára, és hogyan készüljenek az egyes nemzetek gazdasági erőviszonyaira jellemző egyéb számítások is, hogy azok ne csak a pillanatnyi kíváncsiságot elégítsék ki, hanem szakszerű és sokoldalú összeállításukkal valóban értékmérők legyenek.

Itt tulajdonképpen arról is szó van tehát, hogy a gazdasági életet, amelynek az eddig közzétett statisztikák hol egyik, hol másik dimenzióját világították meg, most különféle kiterjedésiben egyszerre akarjuk vizsgálni és azt az öszképet megál-

kotni, amely a különböző gazdasági tényezők összefonódásából alakul ki, amelyben okok okozattá válnak és megfordítva s amely a gazdasági helyzet statisztikai megítélésében többet és nagyobbat akar nyújtani, min aminőt eddig bármikor reméltünk.

Merész és büszke terv: valódi sikeréhez még nagyon sok előmunkálat kell, a megfigyelés műszereinek sok csiszolgatása és a kérdés megoldásához lehetőleg egyforma szellemi fegyverkezés minden államban.

Ezen a ponton azonban újabb nehézség bukkan elő. Hol vagyunk még az államoknak attól az egyöntetű műveltségétől, a gazdasági berendezkedéseknek egyforma tökéletességétől, az egy pontra irányuló akaratnak egyforma biztonságától, amely egyértékű szellemi fegyverkezést lehetővé tenne?

A Nemzetközi Statisztikai Intézet ugyanakkor, amikor az említett új statisztikai vizsgálódásoknak normáit egységes rendszerbe kívánta

foglalni, tanácskozott egyéb statisztikai ágaknak a
öntetű műveléséről, is. Ezek közül a külkereskedelmi
statisztikának, a mezőgazdasági statisztikának kérd
sei egy magukban is elég bonyolult komplexumok s mé
is tulajdonképpen csak kisebb részletei az egyes ál
lamok gazdasági erőviszonyait kutatni készülő vizs
gálatoknak. És látnunk kellett, hogy ebben a két st
tisztikai ágban, amelyet eddig minden állam művelt,
és tökéletesített a saját jól felfogott érdekében i
a nemzetközi összehasonlításra még mindig igen kevés
biztos alap van és előttünk szinte a primitívségig
egyszerűnek tetsző részletekben szinte ^{nehébben} legfontosabb
keresik az együnetű munka lehetőségét.

Két homlokegyenest ellenkező tanul
ságot kell tehát levonnom a közelmúlt statisztikai
törekvéseiből, hogy végül azokat megkíséreljem va
lahogy egyeztetni.

A statisztika a legújabb időben a
bizonytalan gazdasági helyzet nyomása alatt s a ki
bontakozáshoz vezető ut keresésének látától hajtva

olyan problémákat tűzött ki maga elé, amelyek kibozgása a mának szomorú aktualitásával bir, s mindenkít érdekel, olyanokat is, akik régebben a statisztika számait, mint szárazakat és unalmasakat félrelökték. A gazdasági helyzetre jellemző számoknak ez türelmetlen hajszolása több felületességet vitt a kutatásba, mint amennyit korábban megengedhetők véltünk; ennek a felületességnek azonban enyhítő körülményei voltak egyfelől a népszerűség, amely az ily vizsgálódásokat fogadta, másfelől pedig a jóhiszemű törekvés, hogy iránytűt keressenek, amely az utját vesztett gazdasági életet helyes ösvényre terelje.

Mindaz együttvéve olyan nehezen elérhető célok kitűzésére vezetett, amelyekkel nem áll arányban a statisztika teljesítő képessége. Nem áll arányban azért sem, mert a világháború nehézségei a statisztika művelőit, különösen pedig a statisztika adatszolgáltatóit korábbi nyugalmi helyzetükből kilendítették, s a mai statisztikai eredmények

sehol sem tudnak oly pozitivitást és a részletrajzban is oly megbízhatóságot felmutatni, mint korábban, de nem áll arányban azért sem, mert adataink nemzetközi összehasonlíthatóságának mértéke, főleg a gazdasági statisztika területén, még igen alacsony színvonalon mozog.

Ez az ellentét azonban a nagyot akarás és a csekélyebb teljesítőképesség között nem oly távolgó, hogy előbb-utóbb ki ne lehetne tölteni. Ezért örömmel kell üdvözlőnk a Nemzetközi Statisztikai Intézet törekvését, amellyel a divatos új kutatások szabályait tudományosan formulálni igyekeznek, ugyanakkor amikor még egyes rég művelt statisztikai ágak kezdetleges adatainak egyöntetűvé tételével is kell bifelednie.

Örömmel kell üdvözlőnk a statisztikusok táborában mindazokat az új munkásokat is, akiknek érdeklődését számunk úgy felkeltették, hogy dilettáns kísérletezőkből később hozzáértő szaktudósok lettek.

Örömmel kell üdvözlőnk általában a nemzetközi statisztikai munkásság ujrafölvételét, amelyet a gyűlölettől égő emberiség tíz évig elhanyagolt, s amely mégis az újabb érintkezés első pillanatától batárságosnak, megértőnek s komoly munkára igyekvőnek látszott.

Örömmel üdvözljük ebben a közös munkában a Magyar Statisztikai Társaság külföldi tagjait is, akik a batárságnak és érdeklődésnek főbb figyelemre méltó jelével fordultak hozzánk.

Mi, a legjobban elszigetelték látjuk, hogy a közlekedés megindult végre felénk is. Folyóiratunkat külföldi organumok hirdetik és idegen országok előfizetői keresnek fel bennünket.

Tagjaink közül néhányan a Nemzetközi Statisztikai Intézet múlt ősszel tartott ülésén igen érdemleges referátumokkal szerepeltek.

A magunk részére mindezekből az a tanulság szolgál, hogy a megkezdett uton, vagy akár új ösvényen is dolgozzunk továbbra is, hogy a meg-

nyilvánult érdeklődés el ne lenyhuljon, és hogy mi-
rajtunk keresztül is érezze a külföld, mit jelent
szellemi erők tekintetében az a Magyarország, amely
nem ismerve és értékét lebecsülve balkáni hadak
zsákmányául osztottak szét.

A Magyar Statisztikai Társaság második
ünnepi ülését ezennel megnyitom.